

ВСТУП

Нові соціальні умови визначають актуальність удосконалення професійної підготовки сучасного вчителя, що висвітлено в офіційних документах, зокрема таких, як Національна доктрина розвитку освіти України (2002 р.) та Державна програма “Вчитель” (2002 р.). Особливо важливого значення набуває сьогодні підготовка фахівців до іншомовного спілкування, оскільки володіння іноземною мовою є важливою умовою для опрацювання інформаційних джерел, науково-дослідної діяльності, удосконалення професійної підготовки, професійної взаємодії із закордонними колегами, а також для мобільності здобувачів освіти та викладачів.

Професійна іншомовна підготовка фахівця повинна забезпечити знання та вільне володіння однією-двома європейськими мовами: на ці виклики сьогодення повинна відповідати освіта. У зв'язку із цим постійно зростає значення іноземних мов практично в усіх галузях людської діяльності, позаяк іноземна мова інтенсивно стає політичним і соціально-економічним механізмом культурологічного та міжнаціонального контакту поміж представниками міжнародної спільноти. Це підвищує статус іноземної мови як загальноосвітнього та професійно спрямованого навчального предмета в закладі вищої освіти.

Одна з основних складових Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті – забезпечення умов для підготовки педагогів, які втілюватимуть на практиці новітні та ефективні навчальні методики й технології, за одночасної інтеграції всіх етапів навчально-виховного процесу з найкращими досягненнями міжнародної культури.

У Законі 014 “Про освіту” (2017 р.) зазначено, що післядипломна освіта передбачає набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої, професійної (професійно-технічної) або фахової передвищої освіти. Післядипломна освіта охоплює: спеціалізацію, перепідготовку, підвищення кваліфікації, стажування. Згідно із Законом “Про вищу освіту” (2014 р.)

післядипломну освіту здійснюють заклади післядипломної освіти або відповідні структурні підрозділи закладів вищої освіти й наукових установ.

Відповідно до 59 статті Закону “Про освіту” (2017 р.) професійний розвиток педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види й форми професійного зростання. Підвищення кваліфікації може здійснюватися за різними видами (навчання за освітньою програмою, стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) та у різних формах (інституційна, дуальна, на робочому місці (на виробництві) тощо). Вид, форму та суб’єкта підвищення кваліфікації обирає вчитель.

Існуючі моделі професійного розвитку вчителів потребують змін відповідно до трансформації післядипломної педагогічної освіти, зміни нормативно-правової бази щодо суб’єктів, які можуть підвищувати кваліфікацію педагогів. Фахова підготовка вчителя фізики має спиратися на компоненти знань, яким в освітньому процесі та навчальних планах закладів вищої освіти не надається достатньої уваги. Таким аспектом підготовки вчителя фізики є іншомовна складова, оскільки сформована іншомовна компетентність учителя позитивно впливає на його готовність до професійної діяльності загалом. Без належної іншомовної підготовки значно звужуються можливості сучасного вчителя в удосконаленні власної професійної підготовки, оскільки це суттєво обмежує йому доступ до іноземних джерел інформації, роботу з комп’ютерною технікою за наявності іншомовних програм і редакторів.

Різноманітні аспекти досліджуваної проблеми відображено у працях науковців. Важливе значення відіграють наукові розвідки, що висвітлюють теоретичні й методичні основи підготовки майбутнього вчителя фізики [Брославська 2018; Володько 2000; Воронникова 2018; Гусак 2011; Іваницький 2005; Іваницький 2017; Кнорр 1999; Коврижних 2005; Кузьменко 2013; Кух 2012; Кух 2018; Луцин 2016;

Ніжегородцев 2014; Ніколаєв 2011; Опачко 2018; Пайкуш 2004; Пайкуш 2005; Ткаченко 2017; Швай 2011; Шишкін 2013; Школа 2016].

Значну увагу науковці приділяли суті іншомовної компетентності як мети та результату професійної освіти, висвітлювали теорію та практику вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями різних спеціальностей [Абрамович 2005; Айнугдинова 2012; Амеліна 2006; Бакаєва 2005; Батищева 2019; Вовчаста 2017; Гальскова 2009; Гапон 2003; Гапоненко 2003; Герасимчук 2016; Глушаниця 2016; Говорун 2013; Демченко 2014; Ємельянова 2016; Іванова 2010; Івасів 2017; Канюк 2013; Карнаухова 1998; Кнодель 2000; Ковальчук 2013; Комарова 1996; Кучай 2016; Краснопера 2013; Крутов 1989; Мартинова 2012^a; Матринова 2012^b; Муқан 2011; Осова 2018; Павелків 2019; Рябоконт 2005; Тарасенко 2019; Тинкалюк 2009; Хмілярчук 2003; Хоменко 2015; Худзей 2013; Чернявський 2017; Шеверун 2014; Шмуля 2019; Яцишин 2002; Яцишин 2004]. Педагогічні технології навчання іноземних мов здобувачів освіти в закладах вищої освіти покладено в основу не одного наукового дослідження [Куц 2017; Миколюк 2014; Муқан 2020; Осіпчук 2018; Саєнко 2015; Секрет 2011; Якушко 2016]. Також проаналізовано методику викладання іноземних мов у закладах освіти [Пасічник 2018]. У низці праць висвітлено проблеми формування професійно значущих якостей майбутнього вчителя іноземної мови [Волошина 2018; Котенко 2011; Микитишин 2016; Миронець 2018; Морська 2003; Муравйова 2010; Нечипорук 2014; Рубель 2015; Сиркіна 2001].

Важливим аспектом дослідження є компетентнісний підхід та професійна компетентність фахівця [Драч 2011; Заблоцька 2008; Корчевський 2013; Криштанович 2020; Локшина 2007; Мруга 2007; Селевко 2004; Тархан 2010; Чорнобай 2014]. Досліджено іншомовну компетентність як пріоритетний напрям у змісті професійної підготовки педагогів у країнах Європи [Максименко 2012; Марченко 2007; Мельник 2016; Петрушкова 2018].

Неабияке значення надано питанням підготовки англomовного вчителя фізики; проблемам інтеграції фахового й мовного навчання

[Байбакова 2013; Волошенко 2019; Курашвили 2002; Меньяйлов 2006; Микитенко 2013; Салькова 1998; Сальник 2018; Усенко 1994].

Важливе значення для нашого дослідження мають напрацювання вітчизняних дослідників, які аналізували питання інтеграції методів навчання іноземних мов у закладах вищої освіти; досліджували інтеграційні процеси як чинник підвищення якості освіти майбутніх учителів фізики [Антонова 2017; Арцишевська 2007; Білик 2009; Білик 2016; Васіна 2006; Варданян 2016; Вознюк 2009; Гвоздева 2007; Гур'євська 2010; Дик 1987; Дольнікова 2001; Дьомін 2000; Ключковська 2006; Козловський 2018; Козловський 2019; Коротун 2016; Куриленко 2013; Левченко 2009; Логинова 2007; Мачинська 2017; Новиков 1996; Пастирська 2011; Пеняєва 2003; Петров 2005; Рафальська 2013; Саксонова 2005; Селевко 2004; Сидорчук 2008; Сікорський 2014; Сліпчишин 2006; Сосницька 2012; Тархан 2010; Тройницька 2002; Чапаєв 1998; Шубіна 2002].

Досліджувану проблему вивчали й зарубіжні науковці. Зокрема, розглянуто основи підготовки майбутнього вчителя фізики до впровадження інноваційних технологій навчання [Giancoli 1998; Ohanian 1989; Serway 1996; Smirnova 2003; Young 1996], вивчено проблеми формування професійно значущих якостей майбутнього вчителя іноземної мови [Basturkmen 2010; Byram 2002; Cortes 2004; Hyland 2008; Kramsch 2004; Morska 2018; Nguyen 2017; Parkinson 2013; Starfield 2014 та ін.]. Також у деяких дослідженнях наголошено на необхідності впровадження інтеграційних процесів як чинника підвищення якості освіти вчителя фізики [Aljiffri 2010; Chambers 2005; Fan 2004; Kupertz 2011; Pelgrum 2001 та ін.].

Водночас малодослідженою залишається проблема формування й розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики на засадах інтегративного підходу. Це зумовлює низку суперечностей між: об'єктивними вимогами до професійної іншомовної компетентності вчителя фізики та реальним станом навчання іноземній мові в закладах вищої освіти, передусім, за освітньо-професійними програмами підготовки бакалаврів; необхідністю застосування ін-

тегративного підходу до вивчення спеціальних дисциплін та іноземної мови й ізольованості вивчення цих дисциплін на практиці; можливостями послуговування іншомовною професійною інформацією в електронних мережах та недостатнім рівнем володіння іноземною мовою вчителем фізики для їх використання у професійній діяльності.

Матеріал, висвітлений у монографії, зокрема, педагогічні умови, модель застосування інтегративного підходу до розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики, науково-методичні рекомендації, можуть використовувати працівники закладів післядипломної педагогічної освіти, закладів вищої освіти у процесі підвищення кваліфікації та підготовки вчителя фізики, керівники структурних підрозділів із метою удосконалення програм професійної підготовки майбутніх учителів фізики. Результати дослідження, матеріали публікацій, обґрунтовану термінологію та базу даних можуть застосовувати дослідники для здійснення подальших педагогічних досліджень, присвячених проблемам підвищення кваліфікації учителів.

Монографія складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, резюме, переліку використаних джерел та додатків.